

Folkhälsomyndigheten

Vägledning till näringsidkare om egenkontrollprogram för den som säljer tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter

Publicerad: 27 juni 2024

Uppdaterad: -

Artikelnummer: 24149

Innehåll

Om vägledningen

Målgrupp för vägledningen

Läshänvisningar

Ordförklaringar

1. Egenkontroll och egenkontrollprogram

Syftet med egenkontroll och egenkontrollprogram

Reglerna om egenkontroll och egenkontrollprogram

Brister i egenkontrollprogrammet

Om du vill läsa mer

2. Märkning och produktpresentation

Varför finns reglerna om märkning och produktpresentation?

Vad säger reglerna om märkning och produktpresentation?

Det här ska rutinerna innehålla

Om du vill läsa mer

3. Ålderskontroll

Krav på ålderskontroll

Tydligt och klart synbart meddelande om åldersgränsen

Om du vill läsa mer

4. Identitets- och säkerhetsmärkning

Varför finns reglerna om identitets- och säkerhetsmärkning?

Vad säger reglerna om identitets- och säkerhetsmärkning?

Det här ska rutinerna innehålla

Om du vill läsa mer

5. Marknadsföring

Varför finns reglerna om marknadsföring?

Vad säger reglerna om marknadsföring av tobaksvaror på försäljningsstället?

Vad säger reglerna om marknadsföring av e-cigarett på försäljningsstället?

Vad säger reglerna om marknadsföring av tobaksfria nikotinprodukter?

Det här ska rutinerna innehålla

Om du vill läsa mer

6. Krav på mängd, innehåll och utformning

Varför finns reglerna om mängd, innehåll och utformning?

Vad säger reglerna om mängd, innehåll och utformning?

Det här ska rutinerna innehålla

Om du vill läsa mer

7. Kontroll av rapportering och produkthanmälan

Varför finns reglerna om rapportering och anmälan av tobaks- och nikotinprodukter?

Vad säger reglerna om rapportering och anmälan av tobaks- och nikotinprodukter?

Det här ska rutinerna innehålla

Om du vill läsa mer

8. Information och stöd till personalen

Varför finns reglerna om information och stöd till personalen?

Vad säger reglerna om information och stöd till personalen?

Det här ska rutinerna innehålla

Om du vill läsa mer

9. Partihandlares kontrollskyldighet av tillstånd

Varför finns reglerna om partihandlares kontrollskyldighet?

Vad säger reglerna om partihandlares kontrollskyldighet?

Det här ska rutinerna innehålla

Om du vill läsa mer

10. Översikt av innehåll i ett egenkontrollprogram

11. Hjälpfrågor vid utformningen av egenkontrollprogrammet

Allmänt om egenkontrollprogrammet

Observera att det är möjligt att ladda ner hela eller delar av en publikation. Denna pdf/utskrift behöver därför inte vara komplett. Hela publikationen och den senaste versionen hittar ni på www.folkhalsomyndigheten.se

Om vägledningen

Den här vägledningen är ett stöd för näringsidkare som ska ta fram ett egenkontrollprogram. Vägledningen är ett komplement till lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter, lagen (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter och Folkhälsomyndighetens föreskrifter om utformningen av egenkontrollprogram vid försäljning av tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter (HSLF-FS 2024:4).

Målgrupp för vägledningen

Vägledning riktar sig till dig som

- är detaljhandlare som säljer tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter
- är partihandlare som säljer tobaksvaror
- bedriver gränsöverskridande distansförsäljning av tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare till konsumenterna.

Du måste alltid känna till vad som gäller enligt lagar, förordningar och Folkhälsomyndighetens föreskrifter. Informationen i den här vägledningen är enbart tänkt att fungera som ett stöd för dig och ersätter inte det som framgår i författningarna. Det kan också finnas andra lagar eller andra myndigheters föreskrifter som du måste känna till. Folkhälsomyndigheten uppdaterar kontinuerligt innehållet men vi kan inte garantera att informationen i vägledningen alltid är helt aktuell. Aktuell lagstiftning publiceras på riksdagens webbplats.

Läshänvisningar

Egenkontrollprogrammet kan innehålla olika rutiner beroende på om du är detaljhandlare, partihandlare eller bedriver gränsöverskridande distansförsäljning.

Nedan följer en läshänvisning till vilka kapitel som kan vara relevanta att läsa beroende på vilken verksamhet du bedriver.

Detaljhandel med tobaksfria nikotinprodukter till Sverige

1. Egenkontroll och egenkontrollprogram
2. Märkning och produktpresentation
3. Ålderskontroll
5. Marknadsföring
7. Kontroll av rapportering och produktnmälan
8. Information och stöd
10. Översikt av innehåll i ett egenkontrollprogram

11. Hjälpfrågor vid utformningen av egenkontrollprogrammet

Detaljhandlare i övrigt

1. Egenkontroll och egenkontrollprogram
2. Märkning och produktpresentation
3. Ålderskontroll
4. Identitets- och säkerhetsmärkning
5. Marknadsföring
6. Krav på mängd, innehåll och utformning
7. Kontroll av rapportering och produktanmälan
8. Information och stöd till personalen
10. Översikt av innehåll i ett egenkontrollprogram
11. Hjälpfrågor vid utformningen av egenkontrollprogrammet

Partihandlare

1. Egenkontroll och egenkontrollprogram
2. Märkning och produktpresentation
4. Identitets- och säkerhetsmärkning
5. Marknadsföring
6. Krav på mängd, innehåll och utformning
7. Kontroll av rapportering och produktanmälan
8. Information och stöd till personalen
9. Partihandlares kontrollskyldighet
10. Översikt av innehåll i ett egenkontrollprogram
11. Hjälpfrågor vid utformningen av egenkontrollprogrammet

Gränsöverskridande distansförsäljning

Gränsöverskridande distansförsäljning är försäljning av tobaksvaror och elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare, där konsumenten finns i Sverige och försäljningsstället i ett annat land vid tidpunkten för beställningen av varan eller produkten.

1. Egenkontroll och egenkontrollprogram

2. Märkning och produktpresentation
3. Ålderskontroll
4. Identitets- och säkerhetsmärkning
5. Marknadsföring
6. Krav på mängd, innehåll och utformning
7. Kontroll av rapportering och produktanmälan
8. Information och stöd
10. Översikt av innehåll i ett egenkontrollprogram
11. Hjälpfrågor vid utformningen av egenkontrollprogrammet

Ordförklaringar

I publikationen används de här uttrycken:

Detaljhandel – försäljning till konsumenter

Partihandel – annan försäljning än detaljhandel

Fysiskt försäljningsställe – en viss lokal eller ett annat avgränsat utrymme för detaljhandel

E-cigarett – elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare som innehåller nikotin

Tobaks- och nikotinprodukter – tobaksvaror och elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter om det avser samtliga produktkategorier.

Praxis – avgörande från domstolar eller myndigheter i form av domar eller beslut

Prejudikat – mål som avgjorts i högsta instans

1. Egenkontroll och egenkontrollprogram

Syftet med egenkontroll och egenkontrollprogram

Ett stöd för dig som säljer tobaks- och nikotinprodukter

När du ansöker om tillstånd att sälja tobaksvaror eller anmäler försäljning av e-cigarettor och påfyllningsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter till kommunen ska du bifoga ett egenkontrollprogram som är anpassat för verksamheten. Vid gränsöverskridande distansförsäljning ska du bifoga egenkontrollprogrammet i samband med registreringen hos Folkhälsomyndigheten.

Syftet med egenkontroll och egenkontrollprogram är att du som säljer tobaks- och nikotinprodukter ska driva verksamheten så att den kan leva upp till lagens krav.

Det är viktigt att egenkontrollprogrammet är

- aktuellt
- förankrat hos personalen
- lämpligt för verksamheten.

Reglerna om egenkontroll och egenkontrollprogram

Du som näringsidkare ska bedriva egenkontroll. Det innebär att du ska se till att verksamheten bedrivs utifrån de regler som finns i lagen om tobak och liknande produkter, lagen om tobaksfria nikotinprodukter och Folkhälsomyndighetens föreskrifter om egenkontrollprogram.

Ett egenkontrollprogram som är lämpligt för verksamheten

Egenkontrollprogrammet ska vara lämpligt för just din verksamhet. Det innebär att det behöver vara anpassat efter till exempel

- storleken på verksamheten
- antalet anställda
- om det finns extrapersonal
- antalet kassor
- hur stort utbudet av varor och produkter är
- hur försäljningen sker.

Egenkontrollprogrammet ska också vara anpassat efter om du bedriver försäljning i en fysisk butik eller en webbutik, eller på båda dessa sätt.

Även om du har ett tillstånd att sälja tobaksvaror som gäller för en viss tid ska det finnas ett egenkontrollprogram. Det ska då vara lämpligt för den verksamheten.

I Folkhälsomyndighetens föreskrifter om egenkontrollprogram anges vilka rutiner egenkontrollprogrammet minst ska innehålla. Observera att innehållet delvis beror på om du bedriver detaljhandel eller partihandel, eller om du bedriver gränsöverskridande distansförsäljning.

Egenkontrollprogrammet ska följas upp och uppdateras

För att egenkontrollprogrammet ska vara aktuellt måste det regelbundet följas upp och uppdateras. Detta enligt Folkhälsomyndighetens föreskrifter om egenkontrollprogram.

Regelbunden uppföljning betyder att du kontrollerar att rutinerna fungerar och leder till en tillräcklig kontroll vid försäljning av tobaks- och nikotinprodukter i din verksamhet.

Du kan behöva uppdatera egenkontrollprogrammet, exempelvis om

- reglerna ändras
- utbudet av varor eller produkter ändras (till exempel om utbudet minskar eller ökar och du börjar sälja fler eller färre sorters varor eller produkter)
- det kommit ny praxis eller prejudikat
- egenkontrollprogrammet inte fungerar som det stöd det är tänkt att vara
- egenkontrollprogrammet inte följer gällande lagstiftning.

Grundkrav på egenkontrollprogrammet

Namnet på företaget och vilken verksamhet som det gäller för ska alltid anges i egenkontrollprogrammet, oavsett om du bedriver detaljhandel eller partihandel. Det framgår av Folkhälsomyndighetens föreskrifter.

Egenkontrollprogrammet ska vara skrivet på svenska eller engelska.

Det är bra om kontaktuppgifter till en ansvarig person för din verksamhet framgår av egenkontrollprogrammet. Det underlättar vid en tillsyn.

Brister i egenkontrollprogrammet

Du ska ha kontroll över försäljningen och se till att din personal följer reglerna. Det är viktigt att du åtgärdar eventuella brister i egenkontrollprogrammet. Kommunen kan besluta om administrativa påföljder mot dig som näringsidkare för att du ska rätta till bristerna, om reglerna i lagen om tobak och liknande produkter och lagen om tobaksfria nikotinprodukter eller anslutande föreskrifter inte följs. Läs mer i kapitel 8 Information och stöd till personalen.

Som ett stöd för dig själv kan du dokumentera vilka åtgärder som gjorts, om en brist uppstår. Då blir det också lättare för dig att följa upp om bristen har rättats till.

Var ska egenkontrollprogrammet förvaras?

Det finns inga lagkrav på var ett egenkontrollprogram ska förvaras, men det ska finnas tillgängligt vid en tillsyn.

Om du vill läsa mer

Mer information om vad bestämmelserna säger om egenkontrollprogram och egenkontroll hittar du här:

Lagar

5 kap. 6, 7 och 16 §§ lagen (2018:2088) om tobaksvaror och liknande produkter.

18 § lagen (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter.

Föreskrifter

Folkhälsomyndighetens föreskrifter om egenkontrollprogram vid försäljning av tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter, HSLF-FS 2024:4.

Förarbeten

Regeringens proposition 2004/05:118, Tobakskontroll – genomförande av WHO:s ramkonvention om tobakskontroll m.m., sid. 46 f. och 58.

Regeringens proposition 2016/17:132, Genomförande av tobaksproduktdirektivets bestämmelser om e-cigaretter, sid. 60 f. och 96.

Regeringens proposition 2017/18:156, Ny lag om tobak och liknande produkter, sid. 65.

Regeringens proposition 2021/22:200, Hårdare regler för nya nikotinprodukter, sid. 185.

2. Märkning och produktpresentation

Varför finns reglerna om märkning och produktpresentation?

Tobaks- och nikotinbruk är förenat med hälsorisker, och för att minska användandet av tobaks- och nikotinprodukter är det viktigt att informera om deras skadeverkningar. Reglerna om produktpresentation finns för att inte vilseleda konsumenter, särskilt ungdomar, om de skapar ett intryck av att dessa produkter är mindre skadliga.

Vad säger reglerna om märkning och produktpresentation?

Hälsovarningar på förpackningar till tobaks- och nikotinprodukter

Förpackningar till tobaks- och nikotinprodukter ska vara försedda med hälsovarningar. Det betyder att förpackningarna ska ha texter som informerar om hälsoriskerna med att använda produkterna samt information om rökavvänjning på tobaksvaror för rökning. När det gäller cigaretter, rulltobak och tobak för vattenpipa ska förpackningarna också ha kompletterande bilder med tillhörande bildtexter.

Produktpresentation

Tobaks- och nikotinprodukter får inte märkas på ett sätt som kan locka till köp av produkterna. Det är därför exempelvis förbjudet att förse produkterna med en märkning som liknar ett livsmedel eller en kosmetisk produkt eller att antyda att de har miljöfördelar. För de flesta produkter är det också förbjudet att hänvisa till doft, smak eller tillsatser.

Innehållsdeklaration och informationsblad (medföljande information)

Förpackningar till tobaksfria nikotinprodukter och e-cigarett ska vara märkta med en innehållsdeklaration. E-cigarett och påfyllningsbehållare ska dessutom ha ett informationsblad.

Vägledning om märkning och medföljande information

Mer information om märkning av tobaks- och nikotinprodukter och medföljande information hittar du i Folkhälsomyndighetens vägledning.

[Vägledning för kommunernas tillsyn över märkning enligt lag om tobak och liknande produkter samt lag om tobaksfria nikotinprodukter](#)

Det här ska rutinerna innehålla

Av rutinerna ska det framgå hur du som detalj- eller partihandlare ser till att de varor och produkter som säljs till konsumenten är korrekt märkta. Det ska också framgå hur du säkerställer att det inte säljs några varor eller produkter som ger intrycket att vara mindre skadliga än andra, hänvisar till doft med mera eller saknar medföljande information såsom informationsblad. Det kan exempelvis innebära rutiner för att varorna och produkterna kontrolleras vid leverans till butiken. Om du upptäcker några felaktigt märkta varor och produkter får dessa inte tillhandahållas konsumenterna.

Det är tillverkaren och importören som ansvarar för att märkningen på produkten är rätt och för att en felmärkt vara eller produkt märks om på rätt sätt. Du som detaljhandlare av tobaks- och nikotinprodukter ansvarar för att du inte säljer felmärkta varor eller produkter till konsumenterna.

Informationsblad ska finnas i styckförpackningar till e-cigarett. I många fall kan du som detaljhandlare inte kontrollera innehållet genom att endast titta på förpackningarna. Folkhälsomyndigheten bedömer att det inte är rimligt att du behöver öppna varje förpackning som säljs. Men när det finns en särskild anledning att kontrollera förpackningen kan du se till att den innehåller ett informationsblad. Av rutinen kan det därför framgå vilken beredskap du har för att avgöra när en förpackning kan behöva kontrolleras. Ett exempel på när det finns särskild anledning är om en kund har uppmärksammat dig på att förpackningen saknar informationsblad.

Exempel på innehåll i rutinerna

- Beskriv hur märkningen kontrolleras.
- Beskriv vad du och din personal gör när en vara eller produkt saknar märkning eller är felaktigt märkt.
- Beskriv vad ni gör om ni får veta att informationsblad saknas eller är bristfälliga.

Om du vill läsa mer

Mer information om vad lagen och förarbetena säger om märkning och produktpresentation hittar du här:

Lagar

3 kap. 1–6 §§ lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter.

7–8 §§ lagen (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter.

Förordningar

3 kap. 1 och 9–12 §§ förordningen (2019:223) om tobak och liknande produkter.

11–13 §§ förordningen (2022:1263) om tobaksfria nikotinprodukter.

Föreskrifter

Folkhälsomyndighetens föreskrifter om utformningen av hälsovarningarnas placering på förpackning av tobaksvaror, HSLF-FS 2016:46.

Folkhälsomyndighetens föreskrifter om elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare, HSLF-FS 2018:41 (3 kap. 1 §).

Folkhälsomyndighetens föreskrifter om tobaksfria nikotinprodukter, HSLF-FS 2023:24 (6–10 §§).

Förarbeten

Regeringens proposition 1975/76:49 med förslag till lag om varningstext och innehållsdeklaration på tobaksvaror, sid. 9 f. och 21 f.

Regeringens proposition 1992/93:185 om tobakslag, sid. 32 f. och 57 f.

Regeringens proposition 2015/16:82, Åtgärder för ökad folkhälsa på tobaksområdet – genomförande av EU:s tobaksprodukt direktiv, sid. 36 ff. och 69 ff.

Regeringens proposition 2016/17:132, Genomförande av tobaksprodukt direktivets bestämmelser om e-cigaretter, sid. 33 f. och 86 f.

Regeringens proposition 2017/18:156, Ny lag om tobak och liknande produkter, sid. 72, 139 f. och 180 f.

Regeringens proposition 2021/22:200, Hårdare regler för nya nikotinprodukter, sid. 148 ff.

3. Ålderskontroll

Krav på ålderskontroll

Egenkontrollprogrammet ska bland annat innehålla rutiner för att det på försäljningsstället finns ett tydligt och klart synbart meddelande med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut tobaks- och nikotinprodukter till den som inte har fyllt 18 år. Det ska också innehålla rutiner för att ålderskontroll sker både vid försäljning och utlämning.

Varför finns reglerna om ålderskontroll?

Ett av de viktigaste syftena med lagstiftningen är att förhindra att barn och ungdomar hamnar i ett tobaks- och nikotinbruk. Det är endast ett fåtal som börjar röka och snusa efter tonåren. Nikotin kan skapa ett starkt beroende som kan vara mycket svårt att bryta. Forskningen visar att tillgängligheten till tobaks- och nikotinprodukter har betydelse för om och när ungdomar börjar använda produkterna. Det är därför ålderskontrollen är så viktig.

Vad säger reglerna om ålderskontroll?

Det är inte tillåtet att sälja eller lämna ut tobaks- och nikotinprodukter till någon som inte har fyllt 18 år. Det är den som säljer eller lämnar ut tobaks- och nikotinprodukter som ska försäkra sig om att åldern är uppnådd. Tobaks- och nikotinprodukter får inte lämnas ut om det finns anledning att tro att de kommer att lämnas över till någon som inte har fyllt 18 år.

Åldersgränsen gäller vid försäljning till konsumenter. Den gäller även vid gränsöverskridande distansförsäljning. Det betyder att köparens ålder ska kunna kontrolleras vid all försäljning och vid utlämnandet av varan, även när försäljningen sker genom automater eller distanshandel, obemannade butiker eller liknande försäljning.

Det är ditt ansvar som detaljhandlare att organisera försäljningen på ett sådant sätt att personer under 18 år inte kan köpa eller ta emot tobaks- och nikotinprodukter.

Det här ska rutinerna innehålla

Du som detaljhandlare ska se till att det finns rutiner för att förhindra att tobaks- och nikotinprodukter lämnas ut till någon som inte har fyllt 18 år. Egenkontrollprogrammet ska beskriva rutinen för ålderskontroll. Som stöd kan följande användas:

Kontroll av legitimation i butik

Vid försäljning i butik ska den som säljer eller lämnar ut tobaks- och nikotinprodukter förvissa sig om att mottagaren har fyllt 18 år. Detta kan ske genom att begära legitimation eller annat likvärdigt sätt om säljaren är osäker på kundens ålder. Ett riktmärke kan vara att alltid begära legitimation om kunden ser ut att vara under 25 år. Om kunden då inte kan visa legitimation bör tobaks- och nikotinprodukter inte lämnas ut.

Försäljning via internet och automater

Det ställs samma krav på ålderskontroll vid försäljning via internet och automater som vid försäljning i en fysisk butik. Om du säljer tobaks- och nikotinprodukter via dessa kanaler ska egenkontrollprogrammet innehålla rutiner som visar hur åldern kontrolleras både vid försäljningen och vid utlämnandet av tobaks- och nikotinprodukter. Om produkterna säljs via automat ska automaten finnas under uppsikt av personal. Detta gäller oavsett om det finns en åldersgräns för att få tillträde till lokalen eller inte.

Exempel på innehåll i rutinerna

- Beskriv rutinerna för ålderskontroll för de som arbetar i kassan.
- Beskriv rutinerna för när kunden ska visa legitimation.
- Beskriv hur du och din personal kontrollerar ålder vid försäljning och utlämnande av tobaks- och nikotinprodukter vid internetförsäljning.
- Beskriv hur ni kontrollerar ålder vid försäljning och utlämnande av tobaks- och nikotinprodukter vid försäljning via automater.
- Beskriv var varuautomaten är placerad i butiken eller rummet och hur ni håller den under uppsikt.
- Beskriv hur ni undviker att tobaks- och nikotinprodukter lämnas över till någon som är under 18 år.

Rättsfall

Överlämnande av stor del av egenkontrollen till annan

Kammarrätten i Sundsvalls dom den 17 december 2020 i mål 2752-20.

I målet som avsåg försäljning av tobaksvaror i automater uppställda i en annans lokaler (en nattklubb), hade sökanden överlämnat delar av egenkontrollen på ägaren av nattklubben där automaten stod uppställd. Det medförde att sökanden i stor utsträckning fick förlita sig på återrapportering från nattklubbsägaren. Det minskade sökandens möjligheter att själv uppmärksamma fel, brister och behov – liksom vilka åtgärder som behövdes vid försäljningsstället för att säkerställa egenkontrollen. Ett sådant överlämnande innebar därför enligt domstolen att sökanden inte kunde anses ha visat att verksamheten skulle komma att bedrivas i enlighet med lagen i fråga om egenkontroll och egenkontrollprogram.

Folkhälsomyndighetens bedömning

Avgörandet gäller automatförsäljning av tobaksvaror när en stor del av egenkontrollen har överlämnats till en fristående part. Folkhälsomyndigheten bedömer att motsvarande bör gälla vid automatförsäljning av e-cigarett, påfyllningsbehållare och tobaksfria nikotinprodukter när en stor del av egenkontrollen har överlämnats till en fristående part.

Avgörandet innebär att det ställs höga krav på säljaren i fråga om bland annat ålderskontroll vid försäljning från automat, i synnerhet när den står uppställd hos en fristående aktör. Enligt Folkhälsomyndigheten bör det dock inte tolkas som att det i praktiken råder ett förbud mot denna försäljningsform. Automatförsäljning nämns som en möjlig försäljningsform i lagen om tobak och liknande produkter och lagen om tobaksfria nikotinprodukter.

Överlämnande av ålderskontroll till annan

Kammarrätten i Göteborgs dom den 9 februari 2023 i mål nr 4039-22.

Sökanden ville bedriva distanshandel med tobaksvaror med hjälp av en postoperatör. Kommunen avslog ansökan med hänvisning till att sökandens rutiner för ålderskontroll i egenkontrollprogrammet inte bedömdes säkerställa att det gjordes en lämplig ålderskontroll vid utlämning av postoperatör.

Kammarrätten ansåg att tobakslagens bestämmelser om egenkontrollprogrammets utformning inte kan tolkas så restriktivt att det innebär ett hinder mot att bedriva detaljhandel genom distansförsäljning. En sådan verksamhet är till sin art utformad på ett sätt som innebär att kontrollen av mottagarens ålder måste utföras av en postoperatör eller dess ombud.

Enligt domstolen måste företagen, utöver att ha rutiner för ålderskontroll, även se till att den som lämnar ut försändelserna får kännedom om att de innehåller tobaksvaror och att hanteringen medför ett särskilt ansvar enligt lagen om tobak och liknande produkter.

Sökanden överklagade till Högsta förvaltningsdomstolen men nekades prövningstillstånd. Kammarrättens dom står därför fast.

Kammarrätten i Göteborg gjorde samma uttalanden i en dom den 21 december 2022 i mål nr 1718-22. Också i det fallet överklagade sökanden domen till Högsta förvaltningsdomstolen men nekades prövningstillstånd.

Folkhälsomyndighetens bedömning

Avgörandena gäller internethandel med tobaksvaror där en del av ålderskontrollen utförs av en postoperatör. Folkhälsomyndigheten bedömer att motsvarande bör gälla vid distansförsäljning av e-cigarett, påfyllningsbehållare och tobaksfria nikotinprodukter när leveransen sker via en extern distributör.

Enligt Folkhälsomyndigheten bör det dock inte tolkas som att det i praktiken råder ett förbud mot denna försäljningsform. Distansförsäljning nämns uttryckligen i lagen om tobak och liknande produkter och i lagen om tobaksfria nikotinprodukter som en möjlig försäljningsform.

Tydligt och klart synbart meddelande om åldersgränsen

Varför finns reglerna om ett tydligt och klart synbart meddelande?

Syftet med meddelandet är att informera konsumenterna och därmed öka kunskapen om åldersgränsen. På så sätt blir meddelandet även ett stöd för personalen vid ålderskontroll.

Vad säger reglerna om kravet på ett tydligt och klart synbart meddelande?

Det ska finnas ett tydligt och klart synbart meddelande med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut tobaks- och nikotinprodukter till någon som inte har fyllt 18 år. Det gäller oavsett om försäljningen bedrivs i en fysisk butik eller via internet eller automater.

Det här ska rutinerna innehålla

Beskriv placeringen på meddelandet på försäljningsstället. Du kan även infoga en bild på meddelandet eller meddelandena i ditt egenkontrollprogram.

Exempel på innehåll i rutinerna

- Beskriv var meddelandet placeras.
- Infoga en bild på meddelandet eller meddelandena.

Om du vill läsa mer

Mer information om vad lagen och förarbetena säger om ålderskontroll och meddelanden hittar du här:

Lagar

5 kap. 18–19 §§ lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter.

19 § lagen (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter.

Föreskrifter

Folkhälsomyndighetens föreskrifter om utformningen av egenkontrollprogram vid försäljning av tobaksvaror och elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter, HSLF-FS 2024:4.

Förarbeten

Regeringens proposition 1995/96:228, Åldersgräns vid tobaksköp, sid. 17 f. och 25 f.

Regeringens proposition 2004/05:118, Tobakskontroll – genomförande av WHO:s ramkonvention om tobakskontroll m.m., sid. 20 f. och 57.

Regeringens proposition 2016/17:132, Genomförande av tobaksproduktmyndighetens bestämmelser om e-cigaretter, sid. 59 f. och 93 f.

Regeringens proposition 2017/18:156, Ny lag om tobak och liknande produkter, sid. 199.

Regeringens proposition 2021/22:200, Hårdare regler för nya nikotinprodukter, sid. 191.

4. Identitets- och säkerhetsmärkning

Varför finns reglerna om identitets- och säkerhetsmärkning?

Syftet med reglerna om spårbarhets- och säkerhetsmärkning är att motverka den olagliga handeln med tobaksvaror.

Genom den unika identitetsmärkningen är det möjligt att spåra tobaksvarorna och bland annat se var de är tillverkade, vilket datum de är tillverkade och leveransvägen från tillverkning till detaljhandeln.

Genom säkerhetsmärkningen är det möjligt att kontrollera att en tobaksvara inte är illegal.

Vad säger reglerna om identitets- och säkerhetsmärkning?

Styckförpackningar till tobaksvaror ska ha en unik identitetsmärkning och en säkerhetsmärkning. Om förpackningen inte har en identitets- och säkerhetsmärkning får tobaksvaran inte säljas till konsumenten.

Partihandlare ska ha rutiner som säkerställer att de följer de bestämmelser som finns om registrering i systemet för spårbarhet.

Det här ska rutinerna innehålla

Egenkontrollprogrammet ska innehålla rutiner för hur du som näringsidkare säkerställer att styckförpackningar av tobaksvaror uppfyller kraven på identitets- och säkerhetsmärkning. Det framgår av Folkhälsomyndighetens föreskrifter.

Exempel på innehåll i rutinerna

- Beskriv hur du och din personal kontrollerar identitets- och säkerhetsmärkningen.
- Beskriv vad ni gör när en vara eller produkt saknar identitets- eller säkerhetsmärkning.
- Beskriv hur du som partihandlare ser till att styckförpackningarna registreras vid ankomst till dig och när de lämnar dig.

Om du vill läsa mer

Mer information om vad lagen och förarbetena säger om identitets- och säkerhetsmärkning hittar du här:

[Spårbarhet och säkerhetsmärkning på tobaksvaror](#)

[Frågor och svar om spårbarhet och säkerhetsmärkning på tobaksvaror](#)

Lagar

3 kap. 7–8 § lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter.

Föreskrifter

Folkhälsomyndighetens föreskrifter om säkerhetsmärkning på styckförpackningar av tobaksvaror, HSLF 2019:4.

Förarbeten

Regeringens proposition 2017/18:156, Ny lag om tobak och liknande produkter, sid. 109 ff. och 183 ff.

EU-rättsliga dokument

Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/40/EU av den 3 april 2014 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillverkning, presentation och försäljning av tobaksvaror och relaterade produkter och om upphävande av direktiv 2001/37/EG.

Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2018/574 av den 15 december 2017 om tekniska standarder för inrättande och drift av ett spårbarhetssystem för tobaksvaror.

Kommissionens genomförandebeslut (EU) 2018/576 av den 15 december 2017 om tekniska standarder för säkerhetsmärkning som ska tillämpas på tobaksvaror.

5. Marknadsföring

Nedanstående finns redogörelse över de regler som finns gällande marknadsföring av tobaks- och nikotinprodukter. Vid frågor gällande marknadsföring hänvisas till Konsumentverket eller din kommun.

Varför finns reglerna om marknadsföring?

Restriktioner för reklam och marknadsföring är en viktig del för att motverka att försäljningen av tobaks- och nikotinprodukterna ökar. De allvarliga hälsoeffekter som tobaks- och nikotinbruket för med sig är väl kända. Lagstiftaren vill framförallt motverka att barn och ungdomar lockas till att börja använda tobaks- och nikotinprodukter. Därför får produkterna inte skönmålas eller framstå som mindre skadliga än vad de är.

Vad säger reglerna om marknadsföring av tobaksvaror på försäljningsstället?

Marknadsföring av tobaksvaror är förbjudet. Däremot är det tillåtet med vissa meddelanden inne på försäljningsstället, till exempel neutral information om att du säljer tobaksvaror samt varulistor och prislistor. Reglerna för marknadsföring av tobaksvaror finns i lagen om tobak och liknande produkter och i Konsumentverkets allmänna råd om marknadsföring av tobaksprodukter (KOVFS 2009:7).

Kommersiella meddelanden (till exempel varulistor och prislistor) på försäljningsställena ska placeras så att de, i den mån det är möjligt, inte kan ses utifrån. Kommersiella meddelanden om tobaksvaror bör bara finnas på den plats på försäljningsstället där tobaksvarorna säljs. Meddelanden får inte utformas så att de tilltalar barn.

Det är förbjudet med gratisutdelning av tobaksvaror eller presenter, och erbjudanden om olika förmåner, rabatter och tävlingar vid köp av tobaksvaror.

Har du fått till exempel kylskåp, skyltar och kommersiella meddelanden på skärmar av exempelvis leverantörer är det du som detaljhandlare som ansvarar för marknadsföringen.

Indirekt marknadsföring

Det finns även regler om förbud mot så kallad indirekt marknadsföring av tobaksvaror. Med detta avses när du marknadsför en annan vara än en tobaksvara, eller en tjänst eller ett varukännetecken som helt eller delvis används för en tobaksvara eller som är registrerat eller inarbetat för en tobaksvara.

Vad säger reglerna om marknadsföring av e-cigarettor på försäljningsstället?

Det finns inga särskilda regler i lagen om tobak och liknande produkter om hur e-cigarett får marknadsföras på försäljningsstället. Marknadsföringen måste dock följa de generella reglerna i marknadsföringslagen (2008:486) som säger att marknadsföring bland annat inte får vara vilseledande eller aggressiv. Inne på fysiska försäljningsställen är det tillåtet att använda sådana kommersiella meddelanden för e-cigarett och påfyllningsbehållare som inte är påträngande, uppsökande eller uppmanar till bruk av sådana produkter.

Vad säger reglerna om marknadsföring av tobaksfria nikotinprodukter?

Marknadsföring av tobaksfria nikotinprodukter till konsumenter ska vara särskilt måttfull. Det gäller vid all marknadsföring oavsett var reklamen eller marknadsföringen förekommer. Reklam eller andra marknadsföringsåtgärder får inte vara påträngande, uppsökande eller uppmana till bruk av tobaksfria nikotinprodukter.

Hänvisning till produktens smak får endast göras om det är motiverat av konsumentens behov av produktinformation.

Marknadsföringen får inte riktas särskilt till eller skildra barn eller ungdomar som inte har fyllt 25 år.

Det här ska rutinerna innehålla

Tänk på att reglerna skiljer sig åt mellan tobaksvaror, e-cigarett och påfyllningsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter.

Tobaksvaror

Rutinerna ska visa hur reklam och annan marknadsföring av tobaksvaror på försäljningsstället följer lagens krav.

E-cigarett, påfyllningsbehållare och tobaksfria nikotinprodukter

Rutinerna ska visa att reklam och annan marknadsföring av e-cigarett, påfyllningsbehållare och tobaksfria nikotinprodukter på eller i anslutning till försäljningsstället följer lagens krav.

Exempel på innehåll i rutinerna

- Beskriv hur du säkerställer att kommersiella meddelanden i butiken följer reglerna. Ge gärna exempel på vilka kommersiella meddelanden som tillåts.
- Om du använder kommersiella meddelanden i butiken, beskriv var dessa är placerade.
- Beskriv hur du säkerställer att det inte finns reklam i butiken som riktar sig mot barn eller ungdomar.
- Beskriv hur du säkerställer att kunderna inte erbjuds gratisprover, rabatter, tävlingar eller liknande i butiken.

Om du vill läsa mer

KOVFS 2019:3 Marknadsföring av tobaksvaror till konsumenter

[Konsumentverket.se](https://www.konsumentverket.se)

6. Krav på mängd, innehåll och utformning

Egenkontrollprogrammet ska innehålla en beskrivning av hur du säkerställer att det inte säljs förpackningar med mindre mängd än vad som anges. Du ska även beskriva hur du säkerställer att de e-cigarett som säljs uppfyller kraven på innehåll och utformning.

Varför finns reglerna om mängd, innehåll och utformning?

Syftet med reglerna om mängd och innehåll i förpackningarna är att det inte ska vara möjligt att sälja styckvis till ett billigt pris. Detta kan locka barn och ungdomar att köpa varorna.

Bakom regleringen av innehåll i och utformning av e-cigarett finns en önskan på EU-nivå om gemensamma säkerhetskrav och ett högt folkhälsoskydd.

Vad säger reglerna om mängd, innehåll och utformning?

Tobaksvaror

Vid försäljning till konsumenter får en näringsidkare bara tillhandahålla

- styckförpackningar med cigaretter som innehåller minst 20 cigaretter
- styckförpackningar med rulltobak som innehåller tobak som väger minst 30 gram
- styckförpackningar med portionsförpackat snus som innehåller minst 20 portioner.

De här tobaksvarorna får du alltså inte sälja i förpackningar som innehåller mindre mängder än ovan. Det är exempelvis inte tillåtet att öppna en cigarettförpackning och sälja cigaretter styckvis. När det gäller snusstockar och cigarettlimpor ska varje enskild förpackning i stockarna och limporna uppfylla kraven.

I vissa fall kan du som detaljhandlare inte kontrollera mängden genom att endast titta på förpackningarna. Folkhälsomyndigheten bedömer att du rimligtvis inte behöver öppna varje förpackning som säljs för att kontrollera mängden. Om du tror att förpackningen inte innehåller rätt mängd kan du behöva öppna förpackningen för att kontrollera mängden. Det är bra om det framgår av rutinerna vilken beredskap du har för att avgöra när en förpackning kan behöva kontrolleras. Ett exempel på när det finns särskild anledning är om en kund har uppmärksammat er på att mängden i förpackningen inte är korrekt.

E-cigarett

För e-cigarett gäller bland annat följande:

- de ska ha ändamålsenliga påfyllningsbehållare som inte överstiger 10 milliliter
- mängden vätska i engångscigarett och engångspatroner får inte överstiga 2 milliliter

- de får inte innehålla vätska med mer nikotin än 20 milligram per milliliter
- de ska vara barn- och manipulationssäkra, vara skyddade mot skador och läckage och ha en mekanism som säkerställer påfyllning utan läckage.

Det här ska rutinerna innehålla

Rutinerna ska innehålla en beskrivning av hur du som detalj- och partihandlare säkerställer att du och din personal inte säljer styckförpackningar med tobaksvaror i mindre mängd än vad som anges i lagen.

Du ska även beskriva rutinerna för hur ni kontrollerar kraven på innehåll och utformning för e-cigarett.

Exempel på innehåll i rutinerna

- Beskriv hur du och din personal kontrollerar kraven på mängd för tobaksvaror.
- Beskriv när det kan finnas anledning att öppna förpackningar för att kontrollera mängden.
- Beskriv vad ni gör om ni får veta att förpackningar innehåller mindre mängd än det tillåtna för tobaksvaror.
- Beskriv hur ni kontrollerar kraven på innehåll och utformning för e-cigarett.
- Beskriv vad ni gör om ni får veta att kraven på innehåll och utformning för e-cigarett inte följer lagens krav.

Om du vill läsa mer

Lagar

5 kap. 14 § lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter.

Förordningar

2 kap. 9–10 § förordningen (2019:223) om tobak och liknande produkter.

Förarbeten

Regeringens proposition 2004/05:118, Tobakskontroll – genomförande av WHO:s ramkonvention om tobakskontroll m.m., sid. 20 f. och 57 f.

Regeringens proposition 2015/16:82, Åtgärder för ökad folkhälsa på tobaksområdet – genomförande av EU:s tobaksprodukt direktiv, sid. 48 och 72.

Regeringens proposition 2016/17:132, Genomförande av tobaksprodukt direktivets bestämmelser om e-cigarett, sid. 29 ff. och 85.

Regeringens proposition 2017/18:156, Ny lag om tobak och liknande produkter, sid. 104 ff. och 198.

7. Kontroll av rapportering och produktanmälan

Egenkontrollprogrammet ska innehålla uppgifter om hur du säkerställer att du inte säljer varor och produkter som inte är rapporterade eller anmälda till Folkhälsomyndigheten.

Varför finns reglerna om rapportering och anmälan av tobaks- och nikotinprodukter?

Skälet till reglerna om rapportering och produktanmälan är att det är viktigt att övervaka utvecklingen av nya produkter.

Vad säger reglerna om rapportering och anmälan av tobaks- och nikotinprodukter?

Rapportering av ingredienser i tobaksvaror

Tillverkare och importörer av tobaksvaror ska till Folkhälsomyndigheten lämna uppgifter om ingredienser och kvantiteter av dessa ingredienser i tobaksvaror.

Tobaksvaror som inte har rapporterats till Folkhälsomyndigheten får inte tillhandahållas konsumenterna på marknaden.

Anmälan av nya tobaksvaror

Tillverkare och importörer ska anmäla nya tobaksvaror som de avser att tillhandahålla konsumenterna på den svenska marknaden till Folkhälsomyndigheten.

En ny tobaksvara som inte har anmälts till Folkhälsomyndigheten får inte tillhandahållas konsumenterna på den svenska marknaden.

Med ny tobaksvara menas en tobaksvara som inte tillhör någon av kategorierna cigaretter, rulltobak, piptobak, tobak för vattenpipa, cigarrer, cigariller, tobak för användning i näsan eller tobak för användning i munnen.

Produktanmälan av e-cigarett

Tillverkare och importörer av e-cigarett ska anmäla alla sådana produkter som de avser att tillhandahålla konsumenterna på den svenska marknaden till Folkhälsomyndigheten.

E-cigarett som inte har anmälts till Folkhälsomyndigheten får inte tillhandahållas konsumenterna på den svenska marknaden.

Produktanmälan av tobaksfria nikotinprodukter

Tillverkare och importörer ska anmäla alla tobaksfria nikotinprodukter som de avser att tillhandahålla konsumenter på den svenska marknaden till Folkhälsomyndigheten.

Tobaksfria nikotinprodukter som inte har anmälts till Folkhälsomyndigheten får inte tillhandahållas konsumenter på den svenska marknaden.

Det här ska rutinerna innehålla

Rutinerna ska enligt föreskrifterna innehålla uppgifter om hur du säkerställer att du och din personal inte säljer tobaks- och nikotinprodukter som inte är rapporterade eller anmälda. En del av rutinen kan alltså vara att kontinuerligt bevaka den lista med anmälda och inrapporterade tobaks- och nikotinprodukter som Folkhälsomyndigheten publicerar på sin webbplats.

[Elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare – så följer du reglerna](#)

[Lista på anmälda tobaksfria nikotinprodukter \(ltn-app01-p.dmz.fohm.dmz\)](#)

Exempel på innehåll i rutinerna

Beskriv hur ofta du på Folkhälsomyndighetens webbplats kontrollerar att de produkter du säljer är rapporterade eller anmälda.

Om du vill läsa mer

Lagar

2 kap. 2, 4 och 7 §§ lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter.

Förordningar

2 kap. 1–8 §§ förordningen (2019:223) om tobak och liknande produkter.

Föreskrifter

Folkhälsomyndighetens föreskrifter om rapportering av ingredienser i tobaksvaror, årlig rapportering om marknadsundersökningar m.m. och utökad rapporteringsskyldighet samt anmälan och rapportering av nya tobaksvaror, HSLF-FS 2016:45.

Folkhälsomyndighetens föreskrifter om tobaksfria nikotinprodukter, HSLF-FS 2023:24.

Folkhälsomyndighetens föreskrifter om egenkontrollprogram vid försäljning av tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare samt tobaksfria nikotinprodukter, HSLF-FS 2024:4.

Förarbeten

Regeringens proposition 2015/16:82, Åtgärder för ökad folkhälsa på tobaksområdet – genomförande av EU:s tobaksprodukt direktiv, sid. 26 f., 55 f. och 73 f.

Regeringens proposition 2015/16:132, Genomförandet av tobaksproduktdirektivets bestämmelser om e-cigarett, sid. 27 f. och 84 f.

Regeringens proposition 2017/18:156, Ny lag om tobak och liknande produkter, sid. 176 f.

Regeringens proposition 2021/22:200, Hårdare regler för nya nikotinprodukter, sid. 141.

8. Information och stöd till personalen

Egenkontrollprogrammet ska innehålla rutiner för hur personalen informeras och får det stöd som de behöver för att kunna följa lagen om tobak och liknande produkter och anslutande föreskrifter.

Varför finns reglerna om information och stöd till personalen?

Den som bedriver detaljhandel med tobaks- och nikotinprodukter och partihandel med tobaksvaror är ansvarig för att verksamheten uppfyller de krav som ställs i lagen om tobak och liknande produkter samt lagen om tobaksfria nikotinprodukter. I många fall är det anställda som utför själva försäljningen och inte du som är huvudansvarig för verksamheten. Det är därför viktigt att personalen får både den information och det stöd som den behöver för att kunna följa reglerna.

Vad säger reglerna om information och stöd till personalen?

För tobaksvaror finns det ett lagkrav på att näringsidkaren ska ge personalen den information och det stöd som den behöver. För e-cigarettor finns ett sådant krav uttalat i lagens förarbeten.

För tobaksfria nikotinprodukter finns det däremot inget sådant krav i lagar eller förarbeten. Därför finns inget krav i föreskrifterna på att ett egenkontrollprogram för försäljning av tobaksfria nikotinprodukter ska innehålla rutiner som säkerställer att personalen får den information och det stöd som den behöver för att kunna följa reglerna i lagen. Men Folkhälsomyndigheten bedömer att det ändå är lämpligt att den som bedriver handel med sådana produkter ger personalen information och stöd så att den kan följa reglerna.

Det här ska rutinerna innehålla

Rutinerna ska innehålla uppgifter om hur du ger personalen stöd för att verksamheten ska följa lagen och relevanta föreskrifter.

Exempel på innehåll i rutinerna

- Beskriv hur du säkerställer att personalen har fått information och utbildning om reglerna.
- Beskriv hur ofta personalen informeras eller utbildas om reglerna.
- Ange om du använder dig av extern eller intern utbildning eller information.
- Ange om du dokumenterar någonstans att du har informerat eller utbildat personalen.
- Beskriv hur oerfaren och ung personal ges extra stöd.
- Beskriv hur du säkerställer att nyanställda innan de börjar sälja tobaks- och nikotinprodukter känner sig trygga i hur de ska hantera konfliktfyllda situationer och vet vem de kan vända sig till för att få hjälp.

- Beskriv hur du ger information och stöd till personalen.
- Beskriv hur personalen får stöd i att hantera konfliktfyllda situationer.
- Ange om det finns mer erfaren personal som nyanställda och unga personer kan ta hjälp av under arbetspasset.

Det är lämpligt att regelbundet gå igenom egenkontrollprogrammet och reglerna för försäljning med personalen. Dokumentera gärna detta för att säkerställa att alla i personalen har fått information och utbildning. Beskriv hur genomgången sker och hur ofta.

Om du vill läsa mer

Mer information om vad lagen och förarbetena säger om information och stöd till personalen hittar du här:

Lagar

2 kap. 2, 3 och 7 §§ lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter.

5 kap. 10 och 12 §§ lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter.

5 § lagen (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter.

Föreskrifter

Folkhälsomyndighetens föreskrifter om egenkontrollprogram vid försäljning av tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare HSLF-FS 2019:20.

Förorbeten

Regeringens proposition 2009/10:207, Olovlig tobaksförsäljning, sid. 16 f. och 35.

Regeringens proposition 2016/17:132, Genomförande av tobaksprodukt direktivets bestämmelser om e-cigaretter, sid. 96.

Regeringens proposition 2017/18:156, Ny lag om tobak och liknande produkter, sid. 72 f. och 197.

9. Partihandlares kontrollskyldighet av tillstånd

Varför finns reglerna om partihandlares kontrollskyldighet?

Tillståndsplikten för parti- och detaljhandel ska stötta arbetet mot den illegala handeln med tobaksvaror. Syftet med kontrollskyldigheten är att säkerställa att du som partihandlare endast säljer till den som har tillstånd.

Vad säger reglerna om partihandlares kontrollskyldighet?

Som partihandlare har du ansvar att se till att den som köper tobaksvaror har tillstånd. Det finns inget krav på att du ska kontrollera tillståndet vid varje köp, men i lagen om tobak och liknande produkter står det att du som partihandlare ska förvissa dig om att den du säljer till har tillstånd att sälja tobaksvaror.

Det här ska rutinerna innehålla

Rutinerna ska innehålla en beskrivning av hur du som partihandlare säkerställer att den som köper tobaksvaran har tillstånd.

Exempel på innehåll i rutinerna

Beskriv hur du som partihandlare säkerställer att den du säljer tobaksvaror till har tillstånd. Beskriv när kontroll görs och när en förnyad kontroll ska göras. Exempelvis kan förnyad kontroll behöva göras med viss regelbundenhet, om du har fått kännedom om ändrade förhållanden hos mottagaren eller om du endast vid enstaka tillfällen har sålt tobaksvaror till mottagaren.

Om du vill läsa mer

Lagar

5 kap. 10 § lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter.

Föreskrifter

Folkhälsomyndighetens föreskrifter om egenkontrollprogram vid försäljning av tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare HSLF-FS 2019:20.

Förarbeten

Regeringens proposition 2017/18:156, Ny lag om tobak och liknande produkter, sid. 73 och 196.

10. Översikt av innehåll i ett egenkontrollprogram

I tabell 1 finns en översikt av innehållet i ett egenkontrollprogram för detaljhandel. I tabell 2 finns en översikt av innehållet i ett egenkontrollprogram för partihandel. Tabell 1 är uppdelad i produktkategorier så du kan se en översikt av innehållet i egenkontrollprogrammet vid försäljning av tobaksvaror, e-cigarettor respektive tobaksfria nikotinprodukter.

Dessa tabeller ska inte ses som en uttömmande sammanfattning av vad ett egenkontrollprogram ska innehålla. ”S” innebär att rutiner är ett ska-krav. ”B” innebär att rutiner kan vara bra att ha i ett egenkontrollprogram.

Tabell 1. Översikt av innehåll i ett egenkontrollprogram för detaljhandel.

Detaljhandel	Tobaksvaror	E-cigarettor	Tobaksfria nikotinprodukter
Märkning och produktpresentation	S	S	S
Ålderskontroll (inklusive meddelande)	S	S	S
Identitets- och säkerhetsmärkning	S	–	–
Marknadsföring	S	S	S
Krav på mängd i styckförpackning	S	–	–
Krav på innehåll och utformning	–	S	
Innehållsdeklaration	–	S	S
Informationsblad	–	S	–
Kontroll av rapportering och produktnmälan	S	S	S
Information och stöd till personalen för att den ska följa lagen	S	S	B
Information och stöd till personalen om hur hantera konfliktfyllda situationer	B	B	B
Information och stöd till personalen om personligt straffansvar vid försäljning och utlämnande	B	B	B
Information och stöd till personalen om kontrollköp	B	B	B

Tabell 2. Översikt av innehåll i ett egenkontrollprogram för partihandel.

Partihandel	Tobaksvaror
Märkning och produktpresentation	S
Identitets- och säkerhetsmärkning	S
Kontroll av tillstånd för detaljhandlare	S
Marknadsföring	S
Krav på mängd i styckförpackning	S
Kontroll av rapportering och produktnmälan	S
Information och stöd till personalen för att den ska följa lagen	S
Information och stöd till personalen om att hantera konfliktfyllda situationer	B
Information och stöd till personalen om straffansvar	B

11. Hjälpfrågor vid utformningen av egenkontrollprogrammet

Här finns exempel på frågor som du kan använda som stöd när du skriver ett egenkontrollprogram.

Allmänt om egenkontrollprogrammet

- Butikens egenkontrollprogram ska vara anpassat, följas upp samt uppdateras regelbundet. Hur följer du upp att egenkontrollprogrammet fungerar i din verksamhet? Hur ofta följer du upp egenkontrollprogrammet?
- Vilka åtgärder vidtar du om det uppstår brister, såsom att bestämmelserna i lagen eller egenkontrollprogrammet inte följs?
- Du som bedriver partihandel med tobaksvaror får endast sälja sådana varor till den som har försäljningstillstånd. Du som säljare ska förvissa dig om att köparen har ett sådant tillstånd. Hur uppfyller du detta krav som partihandlare?

Märkning

- Hur kontrollerar du att de tobaks- och nikotinprodukter du säljer har korrekt märkning och innehållsdeklaration? Vad gör du om en produkt är felmärkt? Det är inte tillräckligt att hänvisa till partihandlarens ansvar.
- Hur säkerställer du att personal som kommer i kontakt med tobaks- och nikotinprodukter har kunskap om hur dessa produkter ska vara korrekt märkta?
- Hur kontrollerar du att de styckförpackningar till tobaksvaror som du säljer uppfyller kraven på identitets- och säkerhetsmärkning enligt 3 kap. 7 § i lagen om tobak och liknande produkter?

Ålderskontroll

- Hur säkerställer du att ingen under 18 år får köpa tobaks- och nikotinprodukter? Vilka rutiner har du för ålderskontroll om försäljningen sker via automat, internet eller liknande?
- Tobaks- och nikotinprodukter får inte säljas vid misstanke om att köparen kommer att lämna över varan eller produkten till en annan som inte fyllt 18 år. Bestämmelsen gäller oavsett hur produkterna säljs, alltså även vid försäljning via automat, internet eller liknande. Hur gör du om du misstänker att tobaks- och nikotinprodukter eventuellt kommer att lämnas över till någon som inte fyllt 18 år?
- Var på försäljningsstället finns ett meddelande med information om 18-årsgräns, och hur ser det ut? (Storlek, färg etcetera, bifoga gärna en bild.) Detta gäller även vid försäljning via automat, internet eller liknande.
- Har du någon rutin för att följa upp hur personalen hanterar kravet på ålderskontroll? I så fall, vilken?

Nej.

Ja, beskriv nedan.

- Hur hanterar du problematiska situationer, exempelvis om kunden inte kan visa legitimation?
- Om personalen är osäker på kundens ålder ska de begära legitimation. Det kan vara svårt att enbart genom utseendet bedöma en ungs ålder. Ett sätt att försäkra sig om att en person fyllt 18 år är att begära legitimation av alla som ser ut att vara under 25 år. Om kunden inte har fyllt 18 år får tobaks- och nikotinprodukter inte säljas eller lämnas ut. Vilka rutiner har du för att uppfylla dessa krav?
- Hur ofta informeras eller utbildas personalen om kravet på ålderskontroll och om övriga bestämmelser vid försäljning av tobaks- och nikotinprodukter?
- Lagen om tobak och liknande produkter samt lagen om tobaksfria nikotinprodukter ställer inga krav på åldern hos den som står i kassan och säljer tobak. Däremot måste kassapersonalen vara införstådd med bestämmelserna och ha en möjlighet att vägra sälja tobaks- och nikotinprodukter till den som inte är 18 år. I många fall är detta svårt för en person som inte själv har fyllt 18 år, och unga anställda bör därför få särskilt stöd. Vilket särskilt stöd ger du till ung personal för att hantera svåra situationer i samband med försäljning av tobaks- och nikotinprodukter?

Marknadsföring

- Hur ser du till att du följer reglerna för reklam och marknadsföring av tobaks- och nikotinprodukter?
- Var och hur marknadsförs tobaks- och nikotinprodukter i er butik?
- Vilka åtgärder vidtar du för att vara säker på att följa reglerna om att marknadsföring av tobaks- och nikotinprodukter inte får rikta sig till barn, unga, inte erbjuda gratisprover etcetera?

Mängden i förpackning

- Det är inte tillåtet att sälja cigaretter, rulltobak och snus som innehåller tobak om styckförpackningen inte uppfyller följande bestämmelser:

En styckförpackning med

- cigaretter ska innehålla minst 20 cigaretter
- rulltobak ska innehålla tobak som väger minst 30 gram
- portionsförpackat snus ska innehålla minst 20 portioner.

Anledningen är att varorna ska bli mindre tillgängliga för unga personer. Har du någon rutin för att kontrollera att denna bestämmelse följs?

Nej.

Ja, beskriv nedan.

Kontroll av rapportering och produktnmälan

- Du måste kontrollera att de produkter du tillhandahåller är rapporterade eller anmälda. Hur ofta kontrollerar du på Folkhälsomyndighetens webbplats att de produkter du säljer är rapporterade eller anmälda?

Information och stöd till personalen

- En näringsidkare som säljer tobaksvaror och e-cigarett till konsumenter ska ge personalen den information och det stöd som behövs för att den ska kunna följa lagen om tobak och liknande produkter. Det är också viktigt att all personal som arbetar i kassan och lämnar ut tobaksvaror och e-cigarett känner till sitt personliga straffansvar i samband med försäljningen. Hur informeras eller utbildas personalen om sitt personliga straffansvar och övriga bestämmelser vid försäljning av tobaksvaror och e-cigarett?
- En näringsidkare som säljer tobaksfria nikotinprodukter har enligt gällande bestämmelser inte någon informationsplikt mot sina anställda. Men det finns krav på att du och dina anställda ändå följer gällande bestämmelser. Hur informeras eller utbildas personalen om sitt personliga straffansvar och övriga bestämmelser vid försäljning av tobaksfria nikotinprodukter?
- Hur säkerställer du att personalen kontinuerligt har god kännedom om egenkontrollprogrammet? Hur ger du personalen den information och det stöd som behövs för att den ska kunna följa de lagar och regler som gäller för verksamheten?